
SATE DISPĂRUTE DIN OCOLUL NEAMȚULUI

---

de Gavril Luca

După o analiză istorică și toponimică a așezărilor din zona de nord a județului Neamț, care au aparținut de Ocolul Neamțului (al Târgului) sau al Cetății (cât aceasta a fost funcțională), aflăm un număr de 20-30 de sate sau părți de sate care au dispărut (fig. 1).

Dispariția acestora a fost cauzată în principal de:

- depopulare, ca urmare a unor invazii, locuitorii găsindu-și scăparea în locuri mai ferite, sau chiar în afara statului moldovenesc, unele așezări fiind apoi repopulate, cum a fost cazul satului Vânători-Neamț, la 1622¹ și a satului Timișești, la 1712²;
- integrarea unor sate mai mici în aria unor sate mai mari, cum a fost cazul satelor Solomonești la Ghindăoani, Mânzești la Bălțătești, Giurgești și Crăești la Târpești, Borcești la Răucești, București și Făurești la Preutești, Oțeleni la Păstrăveni, Ungurași și Plopi la Zvorănești, Liești și Târgu Nou la Petricani, Rătești și Julfeni la Urecheni și Ingărești;
- mutarea unor sate, pentru extinderea suprafețelor agricole, ca urmare a dezvoltării economiei agrare pentru piață, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, când aria vetrelor unor sate au fost restrânse, la o vatră comună integratoare.

Dintr-un plan hotarnic (fig. 2), de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, care a fost atașat unui document de încălcare și stâlpire a mai multor moșii ale Mănăstirii Neamțului, avem astfel posibilitatea de a cunoaște existența și chiar dispunerea teritorială a unor sate, care în diferite lucrări au fost confundate cu alte sate cu aceeași toponimie.

Pe acesta sunt menționate satele Ungurași, aflat în stăpânirea paharnicului Iordache Lazu, Oțeleni în stăpânirea banului Constantin Bașotă, Rătești și Stănișlăvești, ajunse ulterior simple moșii în stăpânirea unor boieri (fig. 2).

Datarea acestei hotarnice (fig. 2) este destul de dificil de stabilit, aceasta părând să fi fost atașată unei cercetări de împresurare, între moșiile Zvorănești a Mănăstirii Neamțului, Grași și Băloșeni ale Mănăstirii Agapia, dinspre Rătești ai paharnicului Iordache Lazu, despre care un document din anul 1782, spune că stăpâna atât părți din Răteștii de Jos, cât și din Răteștii de Sus. Datarea hotarnice, dacă nu este din anul 1782³ – pentru care pledăm pe considerentul arătat mai sus –, atunci este oricum dinaintea de anul 1793 – când conform unui document din 1813 – se împlineau 20 de ani de la moartea paharnicului Iordache Lazul⁴.

---

¹ CDM, vol. II, p. 25.

² CDM, vol. V, p. 286.

³ AN București, fond *Mănăstirea Neamț*, P. XXI/15.

⁴ AN Iași, fond *Documente*, 460/75; vezi și G. Luca, *Monografia comunei Drăgușeni, județul Suceava, Piatra-Neamț*, 2007, p. 43.

1. Ungurași

Este atestat documentar la 11 aprilie 1555⁵, într-un ispisoc de la Alexandru Lăpușneanu și într-un suret din anul 1569 de la Bogdan Lăpușneanu, prin care moșiile Ungurași și Nănești erau întărite lui Ion Boureanu⁶. Cu timpul, moșia Nănești a fost asimilată la Ungurași, care este localizat între satele Zvorănești și Buzăți.

În anul 1616 aflăm că a patra parte din Ungurași, partea *de gios pe Moldova*, mai înainte s-a numit Dobroslăvești, iar faptul că Ungurașii au fost sat și nu simplă moșie este dovedit de documentele în care apar cumpărători sau martori din Ungurași, precum: Vrabie visternic, Mihăilă, Pană visternic și alții.

În anul 1754⁷ moșia Ungurași se afla în proprietatea stolnicului Costachi Lazul, rămânând apoi fiului acestuia, paharnicul Iordache Lazul, menționat în documentul din 25 mai 1782 și în planul hotarniceii alăturate. Ultima mențiune documentară este din anul 1847, într-o hotarnică a satelor Timișești și Zvorănești, ale Mănăstirii Neamț.

Posibil ca numele satului și al moșiei să fi venit de la niște locuitori din părțile Transilvaniei.

2. Rătești

Este atestat documentar din 14 iulie 1451⁸, când Bogdan al II-lea l-a dăruit pentru slujbă credincioasă lui Zianco, împreună cu satele Urecheni, Davidești și Ceahlăești de pe Topolița. În timpul domniei Movileștilor, începând din 21 decembrie 1599 și până în anul 1611, apare în 11 documente, în care Andreica Haruțul și rudele sale din Rătești: popa Ionașco, Tudora femeia lui Isac Roșca, Grozava soția lui Vădeanu, Nechifor fiul Sofroniei, Sava și vara lui Grozava și fii lui Ionașco Sonea, sub presiunea vistiernicului Toader Boul, i-au vândut părțile lor de răzășie⁹.

Dar după căderea acestuia, diaconul Larion și rudele sale, din neamul lui Andreica Haruțul, au început să-și răscumpere răzășiile din Rătești de la Ștefan Boul, fiul vistiernicului și al văduvei acestuia¹⁰.

Astfel, la 22 mai 1645, diaconul Larion a dat un zapis Agafiei, văduva lui Toader Boul vistier, pentru care i-a cedat a treia parte din Ungheni, primind de la aceasta a șasea parte din Rătești. Dar la 30 ianuarie 1663, dovedindu-se că partea dată în schimb din Ungheni nu-i aparținuse, domnitorul Eustatie Dabija porunca pârălabului de Neamț, Eftime Boțul, *să-l scoată pe diaconul Larion și pe ceilalți frați din Rătești și să-i dea pe părțile date de Boul fost visternic din Rătești, pentru că părțile pe care i le-a dat în schimb din Ungheni au fost ale lui Cozma, pe care acesta le schimbăse cu Ionașco Grecul din Săcueni*¹¹.

La 21 iulie 1668, la hotărnicirea unui loc de codru de la Țolici, au depus mărturie și diaconul Ioan, Irimia, Isac și Ghiorghe din Rătești¹².

⁵ CDM, Supliment, p. 65.

⁶ Ibidem, p. 70; DIR, secolul XVI, vol. II, p. 70.

⁷ AN București, fond Mănăstirea Neamț, P. XXI / D. 84.

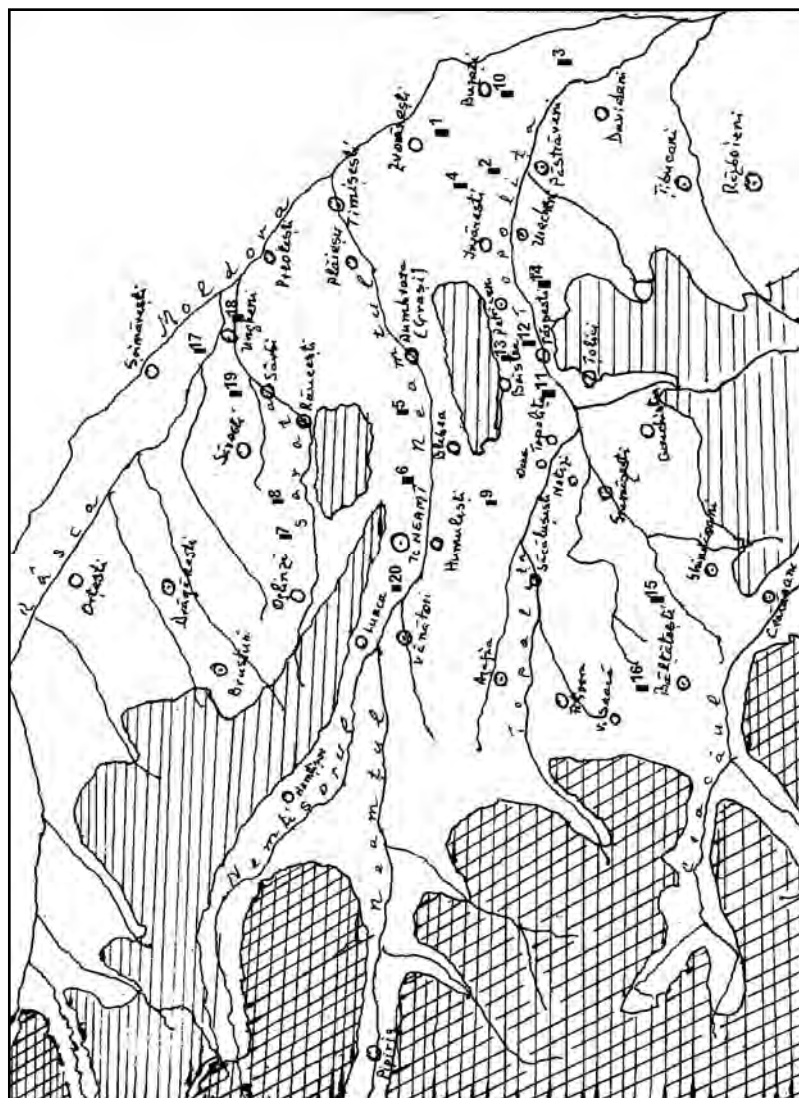
⁸ DRH, vol. II, p. 13.

⁹ DIR, veacul XVI, vol. IV, p. 275; DIR, veacul XVII, vol. II, p. 22, 77, 85-86, 135, 278, 282, 284.

¹⁰ DIR, vol. V, p. 49, 202, 343; DRH, vol. XIX, p. 411; CDM, vol. II, p. 917.

¹¹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXII, București, 1929, p. 9.

¹² D. Constantinescu, *Sate nemțene dispărute (I). Răteștii*, în *MemAntiq*, III, 1971, p. 519.

Fig. 1. Schița satelor dispărute: 1 – Ungurași; 2 – Rătești; 3 – Orlăeni; 4 – Stănilăvești; 5 – Băloșani și Grași; 6 – Mănești; 7 – Borcești; 8 – Toplița, 9 – Gămești; 10 – Buzăți; 11 – Giurgești; 12 – Crăiești; 13 – Liești și Târgu Nou; 14 – Cucuieți; 15 – Brădulești; 16 – Mânjești; 17 – Negriștești; 18 – Unghești; 19 – Zmești.

În documentul din 25 mai 1782, în care se facea hotărnicirea părților biv vel paharnicului Iordache Lazul, din siliștea Rătești, *despre alți răzeși*, planul Răteștiului este întocmai ca în hotarnica prezentată mai sus. Delimitările moșiei corespund cu hotarnicele făcute ulterior de către vornicii de poartă Hacıul și Miron Vârnăv în anul 1796.

Pentru că încălcările de moșie s-au repetat și după moartea paharnicului Iordache Lazul, Lupu Balș biv vel spătar și vornicul de poartă Barbu Târâșoreanu au primit poruncă domnească să cerceteze încălcările de hotar ale Zvorăneștilor Mănăstirii Neamțului, de către Rătești și Ungurași ai păhărnicesei Smaragda Lazul (născută Hrisoverghi). Această dispută de hotar se va întinde până prin anii 1801-1802¹³.

La 10 mai 1847 a fost încheiată o „Socotință”, între comisul Dimitrie Ionomu, hotarnic obștesc, și serdarul Osvald Scarlat, gheometru ținutal, în prezența agăi Constantin Catargiu, soțul Pulheriei Lazul, moștenitoarea moșiilor Urecheni, Rătești și Ungurași, privind hotarul Răteștilor. În scopul delimitării hotarului, s-a luat de bază *pe unde a hotărnicit d-lui Negre, pe din gios de sat la fântână, apoi pe apă în sus, de la apă la stejar pe deasupra cetății, de la Cetățuie la movila găunoasă* (puncte de reper care sunt marcate și pe planul hotarnic).

În anul 1852 satul Păstrăveni și părți din Rătești se aflau în proprietatea Elenei, fiica Pulheriei Lazul, căsătorită cu aga Constantin Catargiu, devenită prin căsătorie Sturza.

În prezent, fosta moșie a satului Rătești se află pe teritoriul comunei Urecheni (satul Ingărești).

3. Oțăleni (Oțeleni)

Despre moșia Oțăleni avem informații relativ târzii și puține, motiv pentru care nici n-a fost identificat în această zonă¹⁴.

Hotarnica din 8 august 1754 a moșiei Buzăți arăta că *din sus se hotărește cu satul Ungurași al stolnicului Costache Lazul, iar din gios cu Oțăleni, moșia banului Iordache Balș*. Folosirea expresiei „moșia” ne arată că la acea dată atât Oțălenii, cât și Buzății nu aveau sate pe ele, nefiind locuite. De altfel, din planul prezentat, se vede că numai pe moșiile Zvorănești și Ungurași se aflau la acea dată vetre de sate, așa numitele „săliști”.

Deși la hotărnicire banul Iordache Balș, *fîind la Eși*, n-a fost de față și nu și-a trimis nici vechil, hotarul între Oțăleni și Buzăți a fost stabilit pe baza vechilor semne, pornind din apa Moldovei, *pe drumul Blîndului și prin lozii până în coasta Stănilăveștilor și spre sud hotarul moșiei era format de pârâul Topoliței*¹⁵.

Un alt document referitor la moșia Oțăleni datează de 18 martie 1772 și se referă la o înțelegere încheiată între căminarul Manolache Romano, proprietarul moșiei Oțăleni, și Mănăstrea Neamțului, prin care acesta cerea mănăstirii să-i aprobe să-și tragă apă la moara sa, de la o *gârlă* de pe moșia Buzăți. În schimb, Manolache Romano se obliga să dea anual mănăstirii *câte 5 merțe de grâu, 5 merțe de mălai și 50 de merțe de*

¹³ Th. Codrescu, *Uricariul sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la Istoria Românilor*, VI, Iași, 1857, p. 242.

¹⁴ N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 890.

¹⁵ AN București, fond Mănăstirea Neamț, P. XXI/11.

*popușoi*¹⁶. Privind moșia Oțăleni, putem trage concluzia că între anii 1754 și 1772 a trecut din stăpânirea banului Iordache Balș în cea a căminarului Manolache Romano, fie prin cumpărare, deoarece acesta din urmă stăpânea și moșia vecină a Stănilăveștilor și avea dreptul de protimis, fie de zestre, prin căsătorie.

Dar în planul prezentat, moșia Oțăleni apare ca fiind în stăpânirea banului Constantin Bașotă, care potrivit unei pisanii de pe o grindă a bisericii Sf. Spiridon din Drăgușeni, apare ca fost socru al paharnicului Iordache Lazul, care stăpânea, potrivit planului hotarnic, Urechenii și moșia Ungurași.

4. Stănilăvești

Prima atestare documentară este din timpul domniei lui Alexandru Lăpușneanu, într-un document din 8 iunie (lipsă anul), în care este întărită lui Năvrăpescul partea din Stănilăvești, vândută de Miron paharnic, cu 120 de zloți tătărești.

În multe documente dintre anii 1606 și 1644 apare, depunând mărturie sau făcând cercetare, Toader, feciorul popii din Stănilăvești, numit în alte documente și Toader diac. Mai este menționată, în documentul din 9 august 1657, jupânița Safta din Stănilăvești, căreia trebuia să i se *oprească o parte de ocină, pentru o datorie de 48 de lei și două giumătăți de vin* și căpitanul Ghiorghiță Hociung, la 20 martie 1680¹⁷.

În hotarnica din 8 august 1754 se spune clar că spre apus capătul moșiilor Oțăleni, Buzăț și Ungurași *lovesc în coastele Stănilăveștilor*, iar într-un alt document din 1782 se menționa că: *Manolache Romano sâpânea Stănilăveștii avându-i ca zestre*¹⁸.

5. Băloșani (Băloșești) și Grași

Satul Băloșani este atestat documentar la 12 martie 1437, când este dat ca reper de hotar pentru Varaticul lui Giurgiu, care mergea *până la hotarul lui Baloș pe Neamț*. Precizarea este foarte importantă, deoarece N. Stoicescu plasa satul Băloșani tocmai în comuna Girov.

Numele satului poate veni de la Baloș cîșnic-paharnic, membru al Sfatului Domnesc, unul din susținătorii lui Iliaș în lupta pentru tron cu fratele său Ștefan. Baloș apare ca membru al divanului din ianuarie 1433 și până la înlăturarea lui Iliaș, ca să reapară în anul 1448, după uciderea lui Ștefan de către fratele său Roman.

Așezat pe apa Neamțului, satul Băloșani se învecina la est cu satul Grași, la nord cu Răucești, la apus cu Mănești și la sud cu Varaticul lui Giurgiu.

În anul 1446 domnitorul Ștefan al II-lea l-a pedepsit pe Baloș, făcând satul danie Mănăstirii Neamț, pe care l-a scutit *de dare, de posadă, iliș, podvadă, deseatină din albine și din porci ... de muncă la cetate, la mori și iazuri*¹⁹.

În anii 1454-1455 și 1458 satul a fost reîntărit Mănăstirii Neamțului, *fiind pierdut de Goștilă*, probabil un urmaș al lui Baloș.

¹⁶ *Ibidem*, P. XXI/13; *RevIst*, 2, 1972, p. 241-257.

¹⁷ *DIR*, veacul XVI, vol. IV, p. 4; *DIR*, veacul XVII, vol. II, p. 21; *CDM, Supliment*, p. 214.

¹⁸ *AN București*, fond *Mănăstirea Neamț*, XXI/15, XXI/84.

¹⁹ *DRH*, vol. I, p. 238, 377.

Un secol mai târziu, în anul 1569, Bogdan Lăpușneanu făcea danie satele Băloșeni și Grași Mănăstirii Agapia, reîntărite în anul 1582 de către Petru Șchiopul, cu mențiunea că cele două sate, au fost *drepte domnești, ascultătoare de Cetatea Neamțului*. Satul era cu moară și locuri de moară pe apa Neamțului²⁰.

Într-un document de hotarnică din 1638, dintre Târgu Neamț și satul Răucești, sunt dați martori megieși din satele învecinate: Sârbi, Zmeești, Mănești, Borcești și Oglindești.

Dar din Băloșani nu apare niciun martor, ceea ce ne face să credem că între timp satul se va fi depopulat și moșia a rămas să fie lucrată de oamenii din satul Grași, care ținea tot de Mănăstirea Agapia. Moșia Băloșeni a fost menționată în numeroase documente, până la jumătatea secolului al XIX-lea. În anul 1774, sunt menționate punctele de hotar dintre moșiile Mănești și Băloșani²¹, iar în anul 1847, ca urmare a unei dispute dintre mănăstirile Neamț și Agapia pentru hotarul dintre Timișești și siliștele Grași și Băloșani, s-au adus documente vechi, în care se preciza că hotarul dintre acestea: *mergea de la o colină a pădurii Neamțului, peste apa Neamțului la o răchită, iar de acolo la o movilă și apoi la movila găunoasă, iar în documentul din 1814 se arăta că hotarul pleca de la o piatră aflată din jos de drumul Neamțului, unde după ispisioacele mai vechi ar fi fost Coriul pădurii, trece spre apa Neamțului pe den sus de prisacă, apoi peste apa Neamțului în jos până la hotarul moșiei Timișești în dreptul unei lozii, ce este în malul apei și apoi la movila cea mare ce se află în Dumbrava Neagră*²².

Pentru hotarul din partea de sud a moșiilor Grași și Băloșeni este interesantă hotarnica din 1798, făcută de Barbu Târâșoreanu pentru moșiile Petricani și Liești, care arată că *Petricani și Liești se învecinează la nord cu Băloșeni pe o distanță de 1680 de stânjeni, din Cetățuia și până în movila din colțul dealului, unde Petricanii se învecinează cu Grași și 1586 de stânjeni spre răsărit cu Grași și Ingărești*.

Cu timpul Băloșanii au dispărut, pe la 1878 păstrându-se doar o raclă de pe malul apei Neamțului cu acest nume, cum menționa Thoador I. Ștefan din Ghindăoani în amintirile sale.

6. Mănești

Satul Mănești, din imediata vecinătate a Târgului Neamț, este atestat prin același document din 12 martie 1437, prin care Iliaș Voievod l-a miluit pe Ion Țolici pentru slujba sa credincioasă cu Varaticul lui Giurgiu, unde au fost viile sașilor, ca să-și întemeieze sat. Hotarul acestui loc, ajungea și până la hotarul tătăresc al lui Manea²³.

Dacă la 1437 este nominalizat doar hotarul lui Manea (de la care vine și numele satului), în anul 1454 apare deja numele satului de „Mănești”, fiind întărit de Petru Aron împreună cu alte sate Mănăstirii Neamț. Cinci ani mai târziu, Ștefan cel Mare îl face danie lui Goștilă, pentru slujba credincioasă față de domn.

²⁰ DIR, veacul XVI, p. 196.

²¹ AN București, fond Mănăstirea Neamț, LX/24, f. 1.

²² Ibidem, P. VI/13.

²³ DRH, vol. I, p. 238.

Timp de aproape două secole, până la 1 februarie 1638, când domnitorul Vasile Lupu poruncește hotarnicilor Marcu de la Neamț, fost șoimar, și Toader diac din Stănilăvești, să delimiteze moșia Răucești a lui Gheorghe Boțul, care este *împresurată de Târgu Neamț* și unde este menționat *hotarul manilor*, alte informații nu mai există.

Între timp, Vasile Lupu a făcut danie satul Mănești, Mănăstirii Sf. Nicolae din Cetatea Neamțului și porunca ca *slujitorii domnești să nu supere satele ... Mănești, Oglindești și Slobozia*²⁴. Referitor la satul Mănești, se făcea precizarea că acesta a fost cumpărat de domnitor *cu vecini și cu tot venitul* de la Iordachi, fost vistiernic, cu 600 de lei.

La 29 aprilie 1691, când călugării de la Mănăstirea Sf. Nicolae din Cetate se plâneau divanului domnesc *că le-au perit zapisele și dresale ce le-au avut, când au intrat cazacii în cetate și au omorât-o și pe doamna Ruxanda*, acestea se refereau probabil și la satele Vasilăuți de sub cetate, Mănești din jos de Neamț, Oglindești din dosul cetății, poienile Slatina și Timușul din spatele cetății și satul Răucești, mai jos de Borcești, pe apa Sărății²⁵.

Hotarul Măneștiului a fost menționat și în dania din 9 decembrie 1720, făcută de Mihai Racoviță logofătului Ilie Catargiu, prin care îi dădea acestuia o treime din hotarul domnesc al Târgului Neamț.

Dar pentru localizarea moșiei satului Mănești, deosebit de interesantă este o hotarnică din anul 1774, în care sunt stabilite hotarele moșiilor Mănăstirii Secul, care după ce a fost împuternicită să-și pună egumen în Mănăstirea din Cetate, a intrat în posesia tuturor moșiilor acesteia. Hotarele s-au stabilit astfel: *din Făgețel prin dumbravă, peste drum și peste apa Neamțului, din semn în semn pe la Râpa Roșie și până în zarea dealului Boiștei este hotarul între Mănești și Băloșani, apoi pe zarea dealului până la izvorul pârâului Căprescului și apoi pârâul Căprescului, este hotarul între Mănești și schit, apoi de la gura pârâului Căprescului, peste apa Neamțului pe pârâul Măgășului (numit în alte documente pârâul Pometelor), peste șes până în Cornul dumbrăvii, apoi prin obrejie și ajunge la hotarul Răuceștilor în margine dumbrăvii*²⁶.

Tot din 1774 beneficiem și de Recensământul rusesc, în care satul Mănești apare cu 16 locuitori birnici, din care 14 sunt notați cu numele de „muntean” și numai doi sunt cu nominalizarea de „rotar” și de „pușcaș”, ceea ce ne face să credem că satul ar fi fost repopulat mai de curând. Satul Mănești nu mai apare decât în Catagrafia din 1831, având 9 locuitori.

La stabilirea cimitirului orașului, în 1874, am găsit că acesta se învecina la est cu islazul vitelor de pe moșia statului Mănești (care după secularizare a devenit moșie a statului).

7. Borcești

Satul Borcești este atestat printr-un document emis de cancelaria domnitorului Petru Șchiopul în perioada 1579-1582, când în disputa dintre „ungurenii” din Toplița și Mihailescu uricar din Oglinzi, s-a recurs la mărturia oamenilor din satele vecine: Borcești, Brusturi, Drăgănești, Săvești, Oglindești și Șoimărești. Din satul Borcești apar ca martori Dimitrie, Lupu, Chiriil, Toader și Maleș²⁷.

²⁴ CDM, vol. II, p. 426.

²⁵ CDM, vol. IV, p. 303.

²⁶ AN București, fond Mănăstirea Neamț, LX/24, f. 2-3.

²⁷ CDM, vol. I, p. 170.

Câțiva ani mai târziu, la 24 octombrie 1589, *un monah de la Praxia* făcea danie schitului lui Zosim (viitoarea Mănăstire Secul), o prisacă lângă Borcești, iar în anul 1596 domnitorul Ieremia Movilă, instaurat de curând pe tronul Moldovei, porunceă pârălabului Vasile de la Neamț, *să lase în pace satul Borcești, cu moara ce a fost dată mai dinainte rugătorilor de la Mănăstirea Secul*, întărind acesteia satul, moara și prisaca.

Satul Borcești a fost reîntărit Mănăstirii Secul în anii 1604, 1612 și 1619. În documentul din 1612 se face precizarea că satul Borcești a fost făcut danie de către domnitorul Aron Vodă²⁸.

La hotărnicirea moșiei Răucești, în februarie 1638, de către Marcu, fost șoimar, din Târgu Neamț și Toader diac din Stănișlăvești, sunt aduși martori din satele vecine: Sârbi, Zmeești, Mănești, Borcești și Oglindești. Privind hotarul satului Borcești, acesta pornea *de la Porumbu Vornicu, ce se numește Vârful Velniței, pârâul Dănești, hotarul Oglindeștilor, pârâul Corbul, muntele Voroavă, matca Sărății, poiana lui Ivanco, Toplița, vadul Corchiz, drumul lui Corchiz la Traudia și de aici la Porumbu Vornicu, de unde s-a început hotarul*²⁹.

În hotarnica moșiei satului Borcești, din 10 august 1798, este invocat documentul de mai sus, dar cu unele precizări interesante. Astfel hotarul pornea *de la Porumbu vornic, care se numește la Vârful Velniței, până în capătul pârâului Dăneștilor și de acolo pe pârâu ă jos până la pod între hotarul Oglindeștilor p'na la capătul pârâului Corbul și de acolo pe dealul lui Voroavă și de acolo râpa Sărății și de acolo prin fânațe în dumbravă, până în poiana lui Ivanco, de acolo drept până la frasină, de acolo pe lângă frasină care se chiamă Cornul Dumbrăvii la Toplița și de acolo în câmp, pe drum la lac și de acolo până în vadul Corchizului, de acolo pe drumul Corchiz pe Traudia până în Porumbul Vornicului*³⁰.

Între timp satul Borcești pare să se fi depopulat, din moment ce într-un document din 19 august 1649 domnitorul Vasile Lupu porunceă pârălabilor de Neamț: *să oprească locuitorii din Răucești să mai lucreze ca până acum săliștea Borcești, deoarece mitropolitul și-a adus oameni*. Așadar, mitropolitul Varlaam, mai marele peste toate bisericile și mănăstirile din Moldova, a repopulat satul. La obiecția locuitorilor din Răucești că ei și-au făcut iazuri și curături pe moșia Borcești, porunca domnească răspunde că *aceia ce vor fi făcut curături și nu vor șede acolo în Borcești, să nu aibă treabă cu nimica, ci să ție oamenii din Borcești, căci este locul lor*³¹.

În anul 1654 domnitorul Gheorghe Ștefan întărea Mănăstirii Secul satele Borcești și Brătuleț, iar trei ani mai târziu mitropolitul Varlaam, lăsa acesteia cu *limbă de moarte* cele două sate *cu prisacă și heleșteu, o cocie cu postav și cu bubău, cu patru telegari negri cu hamuri*.

Privind așezarea și dimensiunile moșiei Borcești, ilustrativă este mărturia hotarnică a lui Barbu Târâșoreanu vornic de poartă, din 10 august 1798, făcută moșiilor Borcești și Petricani. Astfel, la măsurătoarea moșiei în lung și în lat s-a luat de bază

²⁸ DIR, veacul XVII, vol. III, p. 52.

²⁹ CDM, vol. II, p. 261.

³⁰ DRH, vol. XXIV, p. 239-240.

³¹ P.P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, București, 1964, p. 127.

hotarnica din 2 mai 1638, prezentată de Mănăstirea Secul, și s-au găsit următoarele dimensiuni: 1700 de stânjeni capătul spre apus, spre Oglindești, de la obârșia pârâului Dăneștilor, unde s-a găsit un stâlp cu Nr. 1 în document și până în poiana lui Ivanco cu Nr. 2 și 1960 de stânjeni măsoară moșia la miazănoapte alături cu Oglinzii răzășești, din poiana lui Ivanco și până la Toplița, ce este supt Nr. 3 și 942 de stânjeni capătul moșiei spre răsărit, unde este hotarul cu Săveștii, din Topliță drept pe câmpu și pe drum și până în capul lacului din gios ce este supt Nr. 4, unde apa lacului se varsă în izvorul fântânilor, din dumbravă 2580 de stânjeni marginea despre miazăzi, alături cu Răuceștii, din lac și până în pârâul Dăneștilor. Apoi măsurând și pe mijloc s-au aflat 1168 de stânjeni, adică 1004 stânjeni din drumul lui Corchiz ce este supt Nr. 5 și până la gardul răzeșilor din Oglinzi, ce este supt Nr. 6 și 165 de stânjeni din gard și până în groapa ce s-au făcut lângă un pâlc de arini, ce este în pravățul Cornului Dumbrăvii acel de sus supt Nr. 7, pe unde hrisovul desparte Borcești de Oglinzi.

Mănăstirea Probota, care săpânea satul Săvești, a prezentat două sureturi din anii 1586 și 1587, de danie și întărire de la Petru Șchiopul pentru satul Săvești și cătunul Toplița din hotarul Săveștilor, iar răzeșii de la Oglinzi au prezentat două hrisoave de la Vasile Lupu, din anii 1646 și 1652, prin care Gheorghe Roșca vistier a cumpărat două jumătăți din satul Oglinzi, de la Nistor Batiște și de la Nastasia Bilăiasa, fata lui Cârstea Mihailescu uricar.

S-a constatat că atât Săveștii, cât și răzeșii din Oglinzi stăpânesc fără de nici un cuvânt tot câmpul Borceștilor, rămânând Mănăstirii Secul numai codrul³².

8. Toplița

Într-un suret din 11 iulie 1575 se arată că satul Toplița disputa o poiană din hotarul satului Oglinzi cu Mihailescu uricar. Poiana ar fi fost plătită de bunicul acestuia Zaharia, drept deșugubină, pentru un omor petrecut în acea poiană. Câștig de cauză a avut Mihailescu uricar.

Se pare că pricina era mai veche, pentru că cinci ani mai târziu, la 29 mai 1580, domnitorul Iancu Sasul cerea lui Golâie logofăt să scoată stâlpii puși pe unde tu ai hotărnicit acelor ungureni din Toplița³³. Când și de ce se vor fi bejenit „ungurenii”, care au înființat cătunul Toplița dintre Borcești și Săvești, este greu de spus.

Un al treilea document, tot din această perioadă, arată că moșia satului Toplița a Mihailescului uricar, a fost hotărnicită din nou de către tatăl acestuia Vartic postelnic și a fost stălpită pentru că Golâie i-au hotărât cu strâmbătate și după mită, în timp ce Mihailescu uricar era plecat la câmp, după strâns gorștina.

În hotarnica din 1798, prezentată anterior, după o reconstituire probabilă a terenului numit „câmpul Topliței” {vezi schița de mai sus}, este locul unde cu 400-500 de ani în urmă a fost acest cătun. Numele cătunului vine desigur de la pârâul care curgea pe acolo, dar ar putea sugera și un indiciu a locului de unde au venit acei „ungureni”.

³² AN București, fond Mănăstirea Neamț, P. VI/13.

³³ DIR, veacul XVI, vol. III, p. 56, 58, 124; CDM, vol. I, p. 170.

9. Geminești (Gemărești)

La 2 martie 1422 Alexandru cel Bun întârea Mănăstirii Neamț satele Buzești pe Moldova și Siliștea lui Nenovici.

Privind hotarul sileștei lui Nenovici, care își va schimba numele în Gemănești, acesta era: *începând de la un tei, pe hotarul vechi de la Giurgiu, la movilă, apoi de la movilă, de-a curmezișul la fântână, apoi de la fântână drept la pârâu, pe pârâu la vale, la capătul de jos aș vârtopului, la ruptură, apoi ... la movilă unde este o salcie lângă drum, apoi pe drum la vale la pârâul ce curge prin vie și apoi pe pârâu la vale până la malul Topoliței*³⁴.

În documentul din 11 martie 1446 domnitorul Ștefan al II-lea a întărit Mănăstirii Neamț mai multe sate: Dvornești, Timișești, Cârștianești, Băloșani și un loc pe Topoliță, *unde a fost Barbă Geamără*³⁵. Deci locul de pe pârâul Topoliței, nominalizat la 1422 ca fiind *Siliștea lui Nenovici*, la 1446 este denumit locul *unde a fost Barbă Geamără*.

Acest *unde a fost ...*, pare să se refere la o formă de organizare teritorială, care a precedat administrația domnească, iar Barbă Geamără (sau Geamănă) a putut fi un jude sau cneaz, al unei mici obști satești. Așezarea satească sau moșia, de la Geamără s-a numit Gemărești și ulterior pierzând forma „rotacizantă”, a devenit Gemănești (Geminești).

În două documente din secolul al XVII-lea, din 5 mai și respectiv 20 iulie 1668, se face precizarea că Mănăstirea Neamț *a vândut părintelui Gavril sihastrul de la Agapia Veche, o bucată din hotarul Gemăneștilor din sus, pentru cinci poloboace cu miere*, hotarul căreia era hotarul Netezilor, apa Topoliței, Valea Seacă, Fântâna Mucedă și Râpa Roșie³⁶.

Deasemenea, tot în două documente din 23 noiembrie și 9 decembrie 1720, domnitorul Mihai Racoviță, a pus să se aleagă și a făcut danie logofătului Ilie Catargiu a treia parte din locul domnesc al hotarului Târgului Neamț, respectiv 72 de pământuri. Hotarul locului era astfel delimitat de *apa Neamțului, drumul ce merge la Blebe, drumul spre cetate, hotarul săcanilor, apa Topoliței, hotarul Gemineștilor, pârâul Porcului, Târgu Nou, pârâul Pometelor și hotarul Măneștilor*³⁷.

Un suret de pe un ispisoc din 9 decembrie 1721, care se referă la a treia parte din Gemănești, arată că aceasta se numește „Țarna Mare” și este a schitului Vovidenia³⁸.

Vecinătatea dintre moșia Gemănești și Țarna Mare este precizată și într-o poruncă de hotărnicire din 3 iunie 1733, dată de domnitorul Constantin Mavrocordat, și o altă poruncă de cercetare, dată la 25 ianuarie 1744 de către Ioan N. Mavrocordat, ispravnicului de Neamț Andrei Ruset și șătrarului Ștefan Ene, pentru o bucată de loc din hotarul Gemăneștilor.

Și în două documente de la sfârșitul secolului al XVIII-lea este vorba de moșia Geminești. Un zăpis al târgoveților din 23 august 1787, dat de starețul Paisie și tot soborul de la Mănăstirea Neamț, afirma că *nu să vor mai împotrivi de acum la moșia Gemăneștilor* și o plângere a egumenului mănăstirii din anul 1791, adresată

³⁴ DRH, vol. I, p. 74.

³⁵ Ibidem, p. 377.

³⁶ CDM, vol. III, p. 344.

³⁷ CDM, vol. V, p. 475, 478.

³⁸ AN București, fond Mănăstirea Neamț, Opus documente.

ispravnicului ținutului Neamț, suna astfel: *Așijderea mă rog ca să scrii din partea dumatile ori către vechilul din Târgu Neamț, ori către vornicii și sătenii de printr-aceste sate, adică: Grumăzești, Târpești și Topolița ca să-și pășuneze vitele ce au pe imașul hotărât moșiilor lor, iar nu pe hotarul moșiei Gemineștilor și Giurgeștilor, care sânt moșii a Mănăstirii Neamțului și Mănăstirii Secului, care nu au sate pe dânsele*³⁹.

Având în vedere că în două documente din anii 1639-1640, care se referă la moșia satului Săcălușești, și în altele două menționate mai sus, din anul 1668, care se referă la Gemăneștii de sus, apar trei repere de hotar identice: Valea Seacă, Râpa Roșie și Fântâna Mucedă, ceea ce înseamnă că cele două moșii aveau un hotar comun, întâlnindu-se pe pârâul Valea Seacă. De altfel, despre „Valea Seacă”, ne vorbește și Ion Creangă în *Amintirile* sale, fiind locul unde îl așteptau *lingurarii cu demâncarea*, în timp ce el se zbânțuia prin tei după pupăză.

Dacă moșia Gemăneștii de sus ajungea spre sud până în hotarul Săcălușeștilor, atunci moșia Gemăneștii de jos mergea spre nord până în apa Neamțului. Aceasta era poziționată între Humulești și Topolița, cuprinzând la acea dată partea cea mai însemnată din vatra satului Humulești. Se poate conchide că Gemăneștiul a fost moșia aferentă Târgului Neamț, în partea de sud, peste apa Neamțului.

10. Buzăți

Satul Buzăți de pe apa Moldovei este atestat documentar printr-un hrisov domnesc din 2 martie 1422, dat de la Alexandru cel Bun, prin care era întărit Mănăstirii Neamț.

Între anii 1446-1482 a fost reîntărit acesteia împreună cu alte sate, precum Zvorănești, Timișești și Cârștianești, în mai multe rânduri.

În anul 1720 Mănăstirea Neamțului este întărită de domnie *să-și ia zeciuiială de pe moșia Buzăți, de peste apa Moldovei din pâne, din fân, din stupi, din tot locul cu tot venitul, cine ce-ar avea pe acea moșie, ori boierescu, ori călugărescu, ori negustorescu, ori a cui ar fi*⁴⁰.

La 2 iulie 1754 domnitorul Matei Ghica cere hotarnicilor Constantin biv stolnic și lui Vasile Buhăreanu biv vel medelnicer *să se hotărască pe dreptate, citând toate scrisorile ce vor avea*, moșia Buzăți a Mănăstirii Neamțului, care suferă mare supărare despre Oțăleni ai banului Iordache Balș.

Hotarnica de constatare din 1 august 1754 nota că *Buzăți pe den sus se hotărăște cu satul Ungurași a stolnicului Constantin Lazul, iar pe den gios cu Oțăleni, moșia banului Iordache Balș. La răsărit și Buzăți și Ungurași, se încep din apa Moldovei și spre apus merg până în coastele Stănilăveștilor*⁴¹.

Hotarul a fost stabilit pe drumul Blândului, prin lozii, pe baza pietrelor puse. Referitor la documente doveditoare, zice că *sânt pierdute din vremi de nepace*.

După cum reiese din documentele din 19 ianuarie și 3 iunie 1780, Buzățiul rămăsese moșie, care era lucrată cu oamenii din Păstrăveni, care aveau protimisis de arendare anuală, *de se hrănia pe dânsa*. Dar acum domnitorul Constantin Moruzi a

³⁹ V. Mihordea, *Relațiile agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, București, 1968, p. 559.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 141.

⁴¹ AN București, fond Mănăstirea Neamț, XXI/10-11.

obligat mănăstirea să îndepărteze oamenii care până acum au fost cu locuința lângă mănăstire – și de aceea – cădeau cu supărare părinților de la mănăstire și a poruncit ispravnicilor ca să-i mute la Timișești și pe moșia Buzați.

Moșia fiind necesară pentru acești locuitori, se recomanda ca oamenii din Păstrăveni să nu se amestece pe moșie nici cu arat, nici cu cosit, nici cu pășunat ... ci să-și caute o altă moșie cu tocmeală, pentru hrană dacă nu le va fi destul pe moșia Păstrăveni unde locuiesc⁴².

11. Giurgești (Jurjești)

În documentul din 22 martie 1422, pentru Siliștea lui Nenovici de pe pârâul Topolița, apare ca limită și pe hotarul vechi de la Giurgiu, iar în cel din 12 martie 1437, lui Ion Țolici i s-a dat să-și facă sat Varaticul lui Giurgiu, unde au fost vile sașilor. Dar hotarul acestui loc este foarte larg până la hotarul lui Ravici, hotarul lui Baloș pe Neamț, până la hotarul tătareșc al lui Manea și până la hotarul lui Oglindă⁴³.

Dacă hotarele lui Baloș, Manea și Oglindă au putut fi identificate cu hotarele satelor Băloșeni, Mănești și Oglinzi, mai greu este pentru hotarul lui Ravici, pe care istoricul D. Constantinescu l-a identificat cu satul Răucești, ceea ce este puțin probabil. Urmând cursivitatea hotarului din document, de la sud-est, la est și la nord, hotarul lui Ravici ar veni spre Petricani (sat încă neatestat la acea dată) și Târpești.

Astfel, Varaticul lui Giurgiu ar fi cuprins tot dealul Boiștei, până spre apa Topoliței unde vor apare satele Boiștea, Topolița și Giurgești, locuri prielnice pentru pășunatul animalelor, de unde vor apare în această zonă toponimele Boiștea și Văratec. Dacă în document ar fi continuat nominalizarea hotarului și la apus, credem că ar fi fost marcat și hotarul lui Barbă Geamără (Geamănă). De la acest Giurgiu (Jurjiu), care ar putea să fie unul dintre vitejii veniți din părțile maramureșene în perioada descălecatului, a rămas toponimul satului Giurgești.

Satul este atestat documentar destul de târziu, la 22 martie 1586, cu denumirea de *cutul Jurjești cu locuri de mori în Topolița*. La acea dată cătunul Jurjești, alături de satul Târpești, cu poieni și prisăci, a fost dat de Mănăstirea Probota în schimbul satului Săvești, lui Paul slujnicier și surorii lui Ilina⁴⁴.

Despre Săvești se afirmă că *acest sat a fost drept domnesc, ascultător de ocolul Târgului Neamț și a fost înainte a Mănăstirii Probota de la Ștefan Voievod, iar Alexandru Voievod l-a dat lui Petre Sârbul și apoi lui Paul Slujnicier*⁴⁵.

La 1 octombrie 1604 Nestor Ureche – mare vornic al Țării de Jos – cu soția și cu copii au făcut danie Mănăstirii Secul satele Jurjești și Târpești de pe Topolița, poienile lui Ciolici (Țolici) și locurile de mori pe Topolița, satul Petricani, cu loc de moară pe Topolița, obținut în schimbul satului Scociuhani, dat Mănăstirii Galata⁴⁶.

⁴² *Ibidem*, XXI/14; V. Mihordea, *op.cit.*, p. 495.

⁴³ *DRH*, vol. I, p. 74, 238.

⁴⁴ *DIR*, veacul XVI, vol. III, p. 324.

⁴⁵ *CDM*, vol. III, p. 324.

⁴⁶ *DIR*, veacul XVII, vol. I, p. 283.

Un document din 10 aprilie 1605 spune că satul Târpești, cutul Jurjești și poienile lui Ciolici, au fost cumpărate de Nestor Ureche cu 1000 de taleri de argint, ceea ce ar însemna o sumă destul de mare.

După moartea vornicului Nestor Ureche problema Giurgeștilor va fi redeschisă. Astfel, la 18 noiembrie 1620 domnitorul Alexandru Iliaș a dat carte de întărire lui Gheorghe diac din Dolhești și soacrei sale Elina, fiica lui Paul Slujnicier, pentru satul Giurgești, fost ascultător de Ocolul Neamțului. Un document mai explicit din 22 ianuarie 1622, de la Ștefan Tomșa poruncește Mănăstirii Secul *să stăpânească numai satul Târpești cumpărat de la Nestor Ureche și să nu se mai întindă asupra Giurgeștilor, pentru a cărui împresurare se plânge jupâneasa Elina sora lui Paul slujnicier ... iar dacă nu, să vie să se judece și să aducă și uricul de la Petru Voievod, carele au luat Ureche vornic 50 de boi până l-au apucat la mâna lui*⁴⁷.

Se pare că disputa și-a urmat cursul, pentru că în luna mai a aceluiași an Ștefan Tomșa îi întărește stăpânirea asupra celor două sate, Târpești și Giurgești, jupânesei lui Nestor Ureche, Mitrofana și fiilor săi Vasile și Gligorașco (cronicarul).

Localizarea satului Giurgești este făcută printr-un document din 24 decembrie 1651, în care se făcea precizarea că *jumătate din Netezi pe Topolița, se află între dealul Grumăzeștilor, valea Netezilor și Siliștea Giurgești*⁴⁸.

În anii următori (1659, 1673 și 1675) satul Târpești, pricutul Giurgești și poienile lui Țolici au fost reîntărite Mănăstirii Secul, care era *volnică* să-și ia zeciuală de pe ele.

Într-un alt document de la Antioh Cantemir, din 16 ianuarie 1707, Ștefan Boțul și ceilalți strănepoți ai lui Pavel slujnicier și ai Elinei revendicau încă siliștea Giurgești de la Mănăstirea Secul, făcută danie de către Nestor Ureche. Dar actele reclamanților, considerate drept *terfeloage mincinoase s-au rupt înaintea divanului domnesc*⁴⁹ și au fost din nou întărite Mănăstirii Secul la 22 aprilie 1708.

Între timp cătunul Giurgești se va fi depopulat, așa cum reiese din plângerea starețului Mănăstirii Neamțului din data de 8 iunie 1791, către isprăvnicia ținutului Neamț, făcută și în numele Mănăstirii Secul, în care se arăta că locuitorii din satele megieșe Grumăzești, Târpești și Topolița *își pășunează vitele pe moșiile Mănăstirilor Giurgești și Gemănești care n-au sate pe ele*.

12. Crăiești (Obârșia)

Satul Crăiești apare într-un document din anul 1599, scris de Gligore, preotul cel domnesc din Târgu Neamț. Acesta era un act de vânzare-cumpărare, la care martori au fost șoltuzul și cei 12 pângari din Târgu Neamț, care pentru autentificarea documentului au pus pecetea orașului cu textul în limba latină⁵⁰.

Acesta a fost singurul document pe care îl cunoaștem în care satul apare în toată perioada medievală.

⁴⁷ CDM, vol. II, p. 28.

⁴⁸ Ibidem, p. 426.

⁴⁹ CDM, vol. V, p. 164.

⁵⁰ MagIst, 2, 1978; AIIAI, VII, p. 343 (martor la 1625 Ion din Obârșia).

Dar la jumătatea secolului al XIX-lea, în situația economică a Mănăstirii Neamțului, prezentată de Radu Rosetti, apare și *Crăiești, ce-i zic și Obârșia, care umblă în posesie cu Târpeștii*⁵¹. Astfel, reiese că satul Crăiești s-a aflat în vecinătatea Târpeștilor, undeva în apropierea izvoarelor (obârșiei) unui pârau.

13. Liești și Târgu Nou

Satul Târgu Nou este atestat documentar la 5 aprilie 1603, când domnitorul Ieremia Movilă întărea Mănăstirii Agapia mai multe sate, între care și Târgu Nou pe Topolița, cumpărat de călugării de la Agapia cu suma de 12000 de aspri, de la un anume Istrion⁵².

Doi ani mai târziu, la 22 martie 1605, este atestat și satul Liești aflat mai jos de Petricani, între acesta și Târgu Nou, cu *locuri de moară în Topolița*. Dacă numele satului Liești (Iliești) vine de la un Ilie care l-a întemeiat, pentru Târgu Nou numele i s-a dat numai în antiteză cu un târg vechi, care nu ar putea fi decât Târgu Neamț, aflat la 14-15 km distanță.

În anul 1605 vornicul Nestor Ureche a cumpărat câte o treime din cele două sate – Târgu Nou, plătind 100 de taleri bătuți și 4 boi, prețuiți la 60 de taleri, și Liești, plătind câte 150 de taleri de argint, de la Isac și fratele său Ionașco și surorile lor Tudora și Irina, fii Sofroniei, nepoții lui Ionel⁵³. Dar un an mai târziu, la 25 februarie 1606, Ieremia Movilă întărea satul Liești *cu iazuri și mori pe Topolița*, vornicului Nestor Ureche, cumpărat de la Andreica Haruțul diac, Ionașco și fii săi, Gherasim și popa Ionașco și Larion fii lui Tâmpa, feciorul Lupului, cu 500 de galbeni ungurești⁵⁴.

La 10 martie 1606 urmașii lui Tâmpa vătaf au mai vândut și a treia parte din Liești, care le mai rămăsese, cu 100 de ughi galbeni, lichidându-și astfel în totalitate moștenirea⁵⁵.

Potrivit documentelor menționate din 1605, moșia Liești se afla între Târgu Nou la apus și Petricani la răsărit. Delimitarea moșiei Petricani se va face pornind din hotarul satului Ingărești al Mănăstirii Agapia *din apa Topoliței până în pădure pe drumul lui Samoilă și în continuare drumul ce mergea tot pe muchea dealului în sus până în Străhinoia, unde se întâlnește hotarul Târgului Nou. Din culme la vale spre Topoliță sunt Petricanii, iat din culme podișul spre Urecheni moșia măsoară 2660 stânjeni la apus de Târgu Nou, din valea Străhinoia (Nr. 1) și până în Cetățuie (Nr. 2), care este în colțul a patru moșii: Târgu Nou, Mănești, Liești și Băloșani, și 1680 stânjeni spre nord, spre Băloșani – din Cetățuie și până în movila ce este în colțul din deal (Nr. 3), unde Petricanii se hotărăsc cu Grașii și 1586 de stânjeni spre răsărit, unde Petricanii se hotărăsc cu Grașii și Ingăreștii, din movila arătată și până peste apa Topoliței în dealul ce este supt (Nr. 4) și 1904 stânjeni spre sud, spre Urecheni. Capătul acesta cele două moșii Petricani și Liești, din dealul ce s-a arătat pe drumul lui Samoilă ce merge tot pe culmea dealului până la obârșia Străhinoiei de unde am început*⁵⁶.

⁵¹ R. Rosetti, *Conflictul dintre Guvernul Moldovei și Mănăstirea Neamțului*, București, 1910, p. 158.

⁵² *DIR*, veacul XVII, p. 6, 11; *CDM*, vol. I, p. 270.

⁵³ *CDM*, vol. I, p. 283, 291.

⁵⁴ *DIR*, veacul XVII, vol. II, p. 6.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 358.

⁵⁶ *AN* București, fond *Mănăstirea Neamț*, P. VI/13.

Pe baza acestei hotarnici, la 23 februarie 1801 satele Liești, Petricani și Zvorănești, împresurate de Urecheni ai păhărnicesei Zmaragda Lăzoie, sunt reîntărite Mănăstirilor Neamț și Secul, aflate sub administrație comună.

În Dicționarul lui Frunzeti, din 1871-1872, Târgu Nou apare ca sat component al comunei Petricanii de Jos (care probabil includea și fostul sat Liești), alături de satele Târpești, Petricanii de Sus, Curechiștea de Jos, Ingărești, Julfeni și Țolicea, iar în anul 1877 făcea parte din comuna Petricani, unificată cu comuna Boiștea.

14. Cucueți (Retovoești)

Prin documentul din 11 februarie 1508, domnitorul Bogdan al III-lea a întărit lui Toma o bucată de moșie din hotarul Retovoeștilor, cumpărată de la Danciul pârcălab, nepotul lui Costin, cu 100 de zloți tătarești.

Hotarul acestei părți din Retovoeștii de Sus cuprindea doar trei repere: pâraul „Topolița”, „fântâna” și „Ruptura”. Dar în afară de apa Topoliței, care poate fi identificată, celelalte două puncte de reper, care trebuiau să fixeze locul, sunt greu de găsit. „Fântâna” a dispărut, iar „Rupturi” sunt mai multe, cât este de lungă apa pâraului Topolița. Într-un alt document din 17 iulie 1569, domnitorul Bogdan Lăpușneanu întărea Mănăstirii Agapia satul Băloșeni, cu mori în pâraul Neamțului și siliștea Grași, foste *drepte domnești*, ca și o bucată din satul Retovoești, *care acum se chiamă Cucueți* de pe Topolița și *cu morile lor*, parte care era cumpărată cu 300 de zloți tătarești de la Ioan Danciul pârcălab⁵⁷.

Deosebit de important este documentul de reîntărire a satelor Mănăstirii Agapia din 11 ianuarie 1660, dat de Ștefăniță Lupu, în care sunt menționate următoarele sate: Hilioara, Ciahlăești, Siliștea, Grași, Băloșani, Cucueți, Ingărești, Târgu Nou și Goșimani.

Fiind identificate, Hilioara cu satul Filioara, Ceahlăeștii fiind parte a satului Săcălușești, de peste drum spre Agapia și Siliștea sau „Sărata”(1633), fiind chiar satul Agapia propriu-zis, așa cum vor apare acestea și în documentele ulterioare.

Satele și moșiile menționate au fost enumerate în ordinea descrescândă a distanței față de Mănăstirea Agapia, posesoarea lor. Satul Băloșani este situat pe apa Neamțului, iar Grași și Ingărești se aflau la nord și respectiv la est de Petricani. Astfel că satul Cucueți, fost Retovoeștii de Sus, nu putea să se afle decât tot pe acolo, ținând seama de ordinea enumerării din context, fiind chiar în hotarul Urechenilor, unde apare în documente o „Ruptură” în malul Topoliței.

La 20 mai 1715 domnitorul Ioan Al. Mavrocordat *volnicește Mănăstirea Neamțului să-și stăpânească și să-și ia zeciuiala din satul Cucueți din ținutul Neamț, de pe Topolița după obicei din pâni, fânaț, din prisăci cu stupi. Moșia este dania lui Petru Voievod din 20 aprilie 1546, iar lui îi fusese de schimb cu Danciul pârcălab*⁵⁸.

⁵⁷ *AIIAI*, vol. VII, p. 337; *DIR*, veacul XVI, vol. II, p. 204.

⁵⁸ *CDM*, vol. V, p. 359.

15. Brătuleți

Satul Brătuleți este atestat documentar la data de 13 august 1604, printr-un act de întărire dat de Ieremia Movilă lui Vasile pârcălab *pentru satul Brătuleți și poienile Văratec și Zâmbrești*⁵⁹. Numele satului aflat în vecinătatea Netezilor, cu care avusese hotar comun la început, vine fără îndoială de la Bratul Netedul și urmașii acestuia. În anul 1612 satul Brătuleți este nominalizat ca limită în disputa dintre Mănăstirile Agapia și Secul, pentru o bucată din *hotarul domnesc de la Hangu*, alături de satele Bălțătești și Mânjești.

În anul 1616 Vasile Aroneanul, fostul pârcălab de la 1604, vindea satul Brătuleți *cu mori în pâraul satului, ascultător de Cetatea Neamțului*, episcopului Mitrofan de la Huși cu 300 de galbeni ungurești, care – la rândul său – l-a făcut danie Mănăstirii Secul.

Un an mai târziu, în 1617, domnitorul Radu Mihnea întărea satul Brătuleți *cu loc de moară pe pâraul Sarata Mănăstirii Secul*, iar în două documente din anii 1635 și 1636, Vasile Lupu Voievod întărea același sat vlădicăi Mitrofan al Moldovei. În cel de-al doilea document se făcea și precizarea că mitropolitul Mitrofan îl cumpărase încă pe când era episcop de Huși de la fostul pârcălab de Neamț, Vasile Aroneanul, care – la rândul său – îl primise ca danie de la domnitorul Aron Vodă.

La 20 octombrie 1639 Pavel Ureche medelnicher dăruia Mănăstirii Secul *o prisacă de 80 de matce și jumătate de heleșteu în Brătuleți, cumpărate de tatăl său Ștefan de la Petrea din Șchei*⁶⁰. Hotarul satului Brătuleți spre satul Mânjești, vecin în partea de sud-vest, îl cunoaștem grație unei hotarnice din anul 1641, făcută de vornicul Savin Prăjescul, care-l menționează astfel: *pâraul Răciuleni, valea Hilioara, valea Todireștilor, pâraul Scăiosului și Lozia*.

La 24 ianuarie 1654 domnitorul Gheorghe Ștefan cerea slujitorilor domnești *să nu învâluască satele Borcești și Brătuleți ale Mănăstirii Secul*⁶¹. Iar în documentul din 15 aprilie 1656 hotarul satului Brătuleți era precizat astfel: *de unde se începe pâraul Răciuleni, de sub dealul Mare, la vale până unde dă în valea Hiliorului, de acolo valea în gios până drept în capul Hiliorului, de acolo în dreptul lacului spre miazăzi într-o tulpină de stejar (cu bour), de acolo în dreptul lacului până la vadul Danei; de acolo peste vale pâraul la deal prin luncă într-un bour vechi ce este lângă drum într-un fag, ce este în Coastele Ochiului, de acolo pe coastă la vale la casa lui Ștrif, de acolo valea Todireștilor, de acolo valea în sus pe lângă piciorul Scăiosului și a Lozii la deal până în Dealul Mare, de acolo pe sub Dealul Mare în dreptul locului înapoi unde cade hotarul iară în pâraul Răciului de se împreună*⁶².

Trei ani mai târziu, la 18 august 1657, mitropolitul Varlaam al Moldovei dădea și el prin testament Mănăstirii Secul, cele două sate, Borcești și Brătuleți, *cu prisacă, moară și heleșteu*. În anul 1665 domnitorul Eustatie Dabija întărea Mănăstirii Secul curăturile din Țolici din hotarul Târpeștilor, pentru care a avut dispute cu locuitorii din Grumăzești, Netezi și Brătuleți⁶³.

⁵⁹ *AIIAI*, vol. VII, p. 339, 341.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 343; *CDM*, vol. II, p. 233.

⁶¹ *CDM*, vol. III, p. 23.

⁶² *AIIAI*, vol. VIII, p. 382.

⁶³ *CDM*, vol. III, p. 244.

Deci, la acea dată Brătuleștiul era încă sat. Dar între timp se va fi depopulat, din moment ce în Recensămintele rusești din anii 1772 și 1774 nu mai este trecut. Probabil devenise un cătun nesemnificativ, din moment ce în Condica Visteriei Moldovei din anul 1816 este trecut împreună cu satul Petricani, al aceleiași mănăstiri.

16. Mânjești

Satul Mânjești apare în cele mai multe documente împreună cu satul Bălțătești și uneori și cu Brătulești, fiind vecine. În anii 1608-1609 satele Bălțătești și Mânjești au fost întărite de domnitorul Constantin Movilă lui Pătrașcu, fost mare vornic, cu precizarea că satele au fost *drepte domnești*, care au aparținut de Ocolul Târgului Neamț.

În anul 1612 Ștefan Tomșa, judecând o pricină între Mănăstirile Agapia și Secul, pentru un hotar, din hotarul domnesc de la Hangu, în care apar și satele vecine Mânjești, Bălțătești și Brătulești, a amânat judecata până după așezarea oastei, când locuitorii din cele trei sate vor fi chemați să stea față, deoarece la acea dată se desfășurau luptele dintre Ștefan Tomșa și Movilești, încheiate cu victoria primului de la Cornul lui Sas⁶⁴.

În anul 1620 satele Bălțătești și Mânjești au fost întărite ginerelui lui Pătrașco, marelui vornic Costea Bucioc, iar la 31 mai 1626 domnitorul Miron Barnovschi le-a întărit copiilor lui Costea Bucioc: Dumitrașco al doilea stolnic, fratelui său Toader și surorilor lor Candachia, Anghelina, Tudosia și Tofana, cu vecini cu tot, danie de la Constantin Movilă pentru 6 cai și 600 de galbeni dați în slujba țării.

Dar un an mai târziu, același Miron Barnovschi, printr-un schimb forțat, le-a făcut danie Mănăstirii Hangu, dându-le moștenitorilor lui Bucioc în schimb satele Căcăceni de la Hârlău și Micăușeni de la Dorohoi, rămase după moartea hatmanului Isac Balica.

Însă după înlăturarea de la domnie și moartea lui Miron Barnovschi, cele două sate – Căcăceni și Micăușeni, date în schimb de acesta – au fost reclamate ca moștenire de Ioana, soția lui Miron Costin (cronicarul), care – prin tatăl său Ioan Movilă – era nepoata soției lui Isac Balica, ca și a foștilor domni ai Moldovei, Ieremia și Simion Movilă.

Satele Mânjești și Bălțătești, recuperate astfel, vor rămâne moștenire ginerilor lui Costea Bucioc: lui Șoldan – Mânjeștii, iar lui Iordache Cantacuzino visternic – Bălțăteștii.

De la Șoldan, satul Mânjești a rămas ginerelui acestuia Miron Stârcea, iar de la acesta fiului său Neculai Stârcea, care ajungând însă în sărăcie, l-a pus în vânzare, fiind cumpărat de Mănăstirea Bistrița. Dar beneficiind de protimisis, atât ca rude, cât și ca vecini, satul a fost răscumpărat de către vistiernicul Iordache Cantacuzino, așa cum reiese dintr-o adevărită dată lui în anul 1646 de către domnitorul Vasile Lupu, deoarece acesta a răscumpărat de la călugării de la Bistrița siliștea Mânjești cu 250 de lei bătuți⁶⁵ și astfel cele două sate au rămas tot împreună în stăpânirea Cantacuzinilor moldoveni.

Apoi acestea au rămas fiului său Toader Cantacuzino și în continuare lui Ilie Cantacuzino, nepotul vistiernicului Iordache, iar la moartea acestuia jupânesei sale Maria.

În anul 1714, când a avut loc tragedia Brâncovenilor, fiind executat la Constantinopol și Ștefan Brâncoveanu, fiul lui Constantin Brâncoveanu, care era ginerele lui Ilie Cantacuzino, actele de proprietate ale Cantacuzinilor s-au pierdut în apa

⁶⁴ Ibidem, p. 93, 316; DIR, veacul XVII, p. 93.

⁶⁵ Gh. Ghibănescu, op.cit., III, 1908, p. 120.

Siretului. Atunci călugării de la Mănăstirea Hangu, au găsit momentul prielnic să revendice cele două sate și astfel, în anul 1715, domnitorul Nicolae Al. Mavrocordat, a luat prin judecata divanului *cele două sate cu toți vecinii și cu tot venitul* și le-a întărit ca danie Mănăstirii Hangu, care a fost în același an închinată Patriarhiei din Alexandria, patriarhul Samoil al acesteia, fiind la acea dată în vizită în Moldova⁶⁶.

Însă la schimbarea domniei în anul următor, jupâneasa Maria, văduva visternicului Ilie Cantacuzino, a cerut divanului domnesc al lui Mihai Racoviță să se rejudece cauza și astfel cele două sate au revenit posesorilor lor de drept, respectiv familiei sale.

Satele Bălțătești și Mânjești erau între cele mai mari din zona Neamțului, plătind anual o ruptă de 1080 de lei, câte 4,5 lei de familie, având 240 de birnici. În anul 1728, 15 locuitori din Mânjești l-au tras în judecată pe Iordache Cantacuzino, fiul visternicesei Maria, pentru că *se socoteau moșani veciniți pe nedrept*, adică răzeși.

Dar divanul domnesc face constatarea că: *dovedindu-se că moșia a fost de pe muiere, nu a lui, s-a cunoscut că acel vecin* (bunicul celor 15) *a luat față de moșani și moșia după femeie au rămas*, așa că au fost considerați *vecini de drept*⁶⁷.

Privind poziția satelor, este interesant documentul din 1641, prezentat anterior la la Brătuleți, care ne dă hotarul dintre Mânjești și Brătuleți, care erau vecine *pârâul Răciuleni, valea Hilioara, Valea Todireștilor, pârâul Scăiosului și Lozia*. Treptat cele două sate, având același proprietar, au format un hotar comun sub toponimul de Bălțătești, despre Mânjești nemaipăstrându-se nimic în memoria locală.

17. Negrilești

În două documente din 1605 și 1617, de danie și de întărire a mai multor sate, din partea lui Nestor Ureche, către Mănăstirea Secul, este menționat și priculul (cătunul) Negrilești de pe apa Moldovei⁶⁸.

La 14 august 1699 Teodor Caraiman, fost postelnicel, dă mărturie că a vândut satul Negrilești de pe Moldova lui Vasile Pleșca, al treilea logofăt *cu vecinii și cu vaduri de mori în apa Râșcăi, satul întreg cu loc de țarini și cu fânaț și cu locuri de prisăci și din tot locul, cu tot venitul acelu sat, cu 250 de lei bătuți*, făcând și precizarea că acesta *îmi iaste moșie de la pătinții mei și părintelui meu i-au fost cumpărătură de la călugării de la Mănăstirea Săcul și eu căzând la mare greu și sărăcie, ne avându de alta de ce mă apuca*⁶⁹.

Din acest moment se pare satul a început a se depopula, devenind treptat simplă moșie.

Moșia Negrilești a revenit în actualitate în momentul în care starețul de la Hangu, Anastase Kiribău, a vândut-o fraților Apostol și Ioan Humă și altor târgoveți de la Neamț, în schimbul a 70 de oi, vânzare pe care a contestat-o Costachi Lazul, pe atunci jitnicier, care stăpânind Drăgușenii și care a obiectat că *n-a știut nimic de acea vânzare*, el având protimis de cumpărare. Însă vecinii care mai erau pe moșie *s-au rugat să se voiască să rămână tot la mănăstire*, unde aveau mai multă larghețe.

⁶⁶ Th. Codrescu, *op.cit.*, V, 1856, p. 365-377.

⁶⁷ V. Mihordea, *op.cit.*, p. 93.

⁶⁸ *DIR*, veacul XVII, p. 232; Gh. Ghibănescu, *op.cit.*, I, 1906.

⁶⁹ Idem, *op.cit.*, XXII, 1926, p. 48.

Această dispută dintre Humești și Costachi Lazul se va încheia abia la 12 mai 1755, în favoarea acestuia din urmă, care le-a înapoiat Humeștilor cele 70 de oi și a luat moșia Negrilești⁷⁰, ratându-se astfel prilejul ca satul Humulești să fi luat ființă pe malul Moldovei. Un sfert de veac mai târziu, în anul 1771, Apostol Humă dădea mărturie paharnicului Iordache Lazul, fiul stolnicului Costache Lazul, că *uricele moșiei Negrilești sânt în mâinele lui Gane logofătul*.

În anul 1803, în mărturia hotarnică privind hotarul Drăgușenilor cu moșiile Zăvoiani și Negrilești, făcută de vornicul de poartă Gavril Conachi, se dădeau următoarele puncte de reper: *pe urmă am trecut peste apa Moldovei la Zăvoiani și Negrilești, și întâi am mers de am aflat semnele cele firești ce se arată prin hotarnica lui Nuță și am găsit întâi gura Șomuzului, ce da atunci în Moldova pe unde curge Râșca*.

Ultima dată când moșia Negrilești mai este menționată în documente ca o entitate aparte, a fost în anul 1813, când s-au împărțit moșiile între moștenitorii paharnicului Iordache Lazul. Moșia Negrileștilor, fiind evaluată la suma de 2000 de lei, a revenit banului Constantin Lazul, fiul din prima căsătorie al paharnicului Iordache Lazul⁷¹. În prezent, locul unde a fost satul și moșia Negrilești, este o raclă de pe moșia comunei Drăgușeni, din județul Suceava, rămasă peste apa Moldovei, în județul Neamț.

18. Ungheni

Atestarea documentară a satului datează din anii 1601-1602, când Luca Stroici logofăt, care stăpânea Stroieștii de dincolo de apa Moldovei, a cumpărat de la Andreica Haruțul și de la neamul său – Ionașco, Gherasim, Nechifor și Soanea – jumătate din Ungheni cu 180 de taleri și partea lui Purice din satul Stănilăvești cu 12 taleri⁷².

Se pare că la acea dată Ungheniul era doar moșie nu sat locuit, deoarece cei care-l stăpâneau, Haruțul și neamul său, erau din Rătești, iar Purice era din Stănilăvești.

În anul 1605 partea de sus a satului Ungheni pe Moldava, care era vecină cu cătunul Negrilești, a fost făcută danie Mănăstirii Secul, de către vornicul Nestor Ureche, iar în anii 1613-1616, Păscălina, jupâneasa lui Luca Stroici, și fiul acesteia Ionașco, au întors toate părțile cumpărate de Stroici logofăt, de la Haruțul și de la alte neamuri ale lui dintre Gănești și din Tâmpaști, ca și de la Purice și Ionuță, fiind răscumpărate și primind înapoi cei 180 de taleri, pe care îi dăduse cu precizarea că *dresul ce l-au avut de cumpărătură Stroici logofăt pe acele părți de ocină din Unghiani s-au prăpădit în Țara Leșească*.

În anul 1628 părți din Ungheni, *cât să va alege*, sunt schimbate cu părțile din Rătești, care fuseră cumpărate de Ștefan Boul vistiernic de la neamul diaconului Larion. După cum aflăm dintr-o mărturie din 20 mai 1644, acestea formau o treime din Unghenii de Sus, *către hotarul Sârbilor și a Zmeeștilor*⁷³.

În anul 1647 Gheorghe și fratele său Sorea vând și ei lui Ionașco Grecul din Săcueni jumătate din Unghenii de Sus, *din trupul satului și din țarini și cu livezi în locu și vaduri de mori în Râșca și cu loc de hăleșteu* cu 190 de zloți. Dacă Unghenii de Sus

⁷⁰ Ioan Neculce, fasc. III, p. 17.

⁷¹ *Ibidem*, p. 34; G. Luca, *op.cit.*, p. 43.

⁷² *DIR*, veacul XVI, vol. V, p. 22.

⁷³ Gh. Ghibănescu, *op.cit.*, XXI, 1925, p. 59.

se afla pe Râșca, spre hotarul satelor Sârbi și Zmeești, atunci Unghenii de Jos se afla spre vărsarea Râșcăi în Moldova, între Negriștești și Preutești.

La 1663 Eustatie Dabija dădea poruncă pârcălabului de Neamț, Iftime Boțul, să cerceteze *jaloba* lui Ștefan Boul, fost vornic, împotriva lui Larion din Rătești, pentru schimbul făcut dintre Ungheni și Rătești, *că partea dată de Larion din Ungheni, este partea lui Cozma și a feciorilor săi și a fost schimbată cu Ionașco Grecul din Săcueni, în consecință Larion să fie scos de pe părțile date de Ștefan Boul din Rătești.*

Părțile stăpânite de răzeșii din Săcueni, sat aflat între Drăgușeni și Iorcani, au făcut obiectul mai multor documente de cercetare și mărturie. Astfel, la 21 iulie 1712 Savăr văr primar al *Grecului din Săcueni, dă mărturie nepoatei sale Anghelinii ce o ține părintele Crăciun Hodoroabă din Baia, pentru Unghianii din gura Râștei ce este dat Iftimii Nemișoaei de la tatăl său Grecul deosebit de alte părți*, iar la 22 iulie 1722 Ștefan Caraiman din Zmeești, dădea și el mărturie preotului Hodoroabă din Baia, pentru moșia Ungheni din gura Râștei, *ce se hotărăște cu Zmeești și Hilipești, pe care mătușa noastră Acsinia Grecoae a dat-o de zestre fetei sale Iftimia Nemișoae, iar ceilalți frați Ghiorghiță, Gavril și Nastasii Dicșoaei le-au dat părți din Săcuiani deosebit de Unghianii Iftimii Nemișoaei, făcând precizarea că atunci când ni-au prădat leșii pe toți atunci i-au pierit și ei zapisul de împărțire. Se mai preciza că pe acel pământ l-a arat și s-au hrănit multă vreme*⁷⁴.

Prădatul leșilor s-a petrecut prin anii 1686 sau 1689, în timpul războaielor turco-polone, când doamna Ruxanda, fiica lui Vasile Lupu, a fost ridicată de la conacul din Preutești și decapitată la Cetatea Neamțului.

Potrivit documentului menționat mai sus, la acea împărțire au fost martori Gavril Căraiman, Ionașco Căraiman comisul, Bere vornic, Cara ce-au fost jitnicier și Ița Saule. După cum reiese dintr-un alt document din 10 iulie 1734, Unghenii de Sus era împărțit între Negoită Ciudin, Toader Dicăși și preotul Crăciun Hodoroabă. Prin acest document, preotul Hodoroabă se jeluia că: *vânzând o jumătate din Ungheni vornicului Iordachi Cantacuzino ... fiindu-i întoarsă vânzarea, actul a rămas la Ciudin și acuma îl are fiul acestuia, iar acea jumătate din Ungheni revenea preotesei Anghelina de la moașăsa, Iftimia Nemișoae.*

În legătură cu acesta domnitorul poruncește ispravnicilor de Neamț *să ia dresese de la feciorul lui Ciudin și să le dea preotului Crăciun Hodoroabă*⁷⁵.

La 13 iunie 1745 feciorul lui Negoită Ciudin, Ilie Ciudin, face plângere divanului domnesc *că are o moșie în satul Ungheni, ținutul Suceava, de pe mama sa, fata lui Gheorghe Moțoc, ce este împărțită cu sora ei, soția lui Gligorașco Ursachi și cealaltă jumătate ar fi fost cumpărată de Negoită Ciudin de la Dicăș. Iar această parte ar fi fost împărțită între frații mai mici ce sânt din fata tătarului Zoicăi și, după moartea lui Negoită, popa Hodoroabă a pus mâna pe ea și o stăpânește fără carte.*

Acesta este întărit la 23 iunie 1746 de către domnitorul Ioan Mavrocordat ca *să-și ia zeciuală dintr-o jumătate din satul Ungheni, din pâne, din fânaș, din prisăci cu*

⁷⁴ Idem, *op.cit.*, XXII, 1926, p. 9.

⁷⁵ Idem, *op.cit.*, XXIV, 1928, p. 1.

*stupi, din grădini cu legumi și din tot locul după obicei*⁷⁶. În anul 1747 Gligore Ursachi și soția sa Lupa, fata lui Negoia Ciudin, vând lui Constantin Bașotă postelnic, a treia parte din Ungheni partea de sus, ce se hotărăște cu Sârbii și Zmeeștii pe 70 de oi, dându-i totodată și zapisele cele vechi pe care le avea.

Dar seria disputelor continuă prin plângerea de la 29 aprilie 1753, a popei Ioniță de la Săcueni, probabil din neamul Grecul, *împotriva lui Ilie Ciudin, feciorul lui Negoia Ciudin și a lui Gligoraș Ursachi ce șade la Hârlău, care îi popresc un ispisoc al moșiei Ungheni arătând pricini fără de cale*⁷⁷. Referitor la aceasta, domnitorul Constantin Cehan Racoviță poruncește ispravnicului de Neamț *să-i apuci cu mari țării și să scoți ispisocul preotului de la mâna lor și de vor mai fi și alte pricini între ei, vei judeca cu dreptate*.

În anul 1768 se alege partea părintelui Ioniță de la Săcueni, din Unghenii de Jos, care se învecinează cu Preutești a Mănăstirii Neamțului și cu Ungheni (probabil Unghenii de Sus), partea medelnicerului Constantin Bașotă și Sârbi a Mănăstirii Râșca.

Plângerile de împresurare a răzășiei preotului Ioniță, în special din partea Preuteștilor lui Ștefan Stihi, se repetă în anii 1780 și 1784. Dintr-un document din 20 martie 1800 aflăm că cei mai mulți din răzeșii din familia Stihi, care stăpâneau a treia parte din Ungheni, se mutaseră în orașul Botoșani.

Unii dintre aceștia își vânduseră părțile care le reveniseră prin anii 1786-1787, pe care le amanetaseră boierilor Consantin Lazul și Constantin Bașotă, iar partea Stiheștilor, care erau plecați, rămăsese în stăpânirea lui Nicolae Panaite pitar, feciorul Smarandei Stihi, care le-ar fi răscumpărat. Totuși la judecata care a avut loc în fața divanului domnesc, s-a constatat că unul din zapisele de răscumpărare prezentate de învinuit era fals.

Pitarul Neculai Panaite, care apare în două documente din anii 1807-1809, cu numele de Stihi, luat după mamă, este învinuit de Gavril protopop, preotul Toader, diaconul Mihalachi și de alți răzeși din Ungheni că *după ce i-a fost vândută partea sa de istov, a arendat partea lor pe trei ani, până la 23 aprilie 1802, pe care o stăpânește în țarie* (cu forța) *în continuare, ba a așezat și oameni străini pe partea lor cu casele*.

Divanul domnesc a poruncit ispravnicilor de Neamț să cerceteze situația reclamată și *să-s învoiască cu dânșii, căci de nu să va învoi, apoi să va rădica așezarea lor cu porunca divanului*⁷⁸.

În Condica Visteriei Moldovei din anul 1816, Neculai Stihi pitar, cel menționat la 1786 și 1800 cu numele de Neculai Panaite pitar, apare ca boier în satul vecin Preutești, având 48 de birnici și 2 scutiți, de unde se poate trage concluzia că ar fi tras o parte din locuitorii și din moșia Unghenilor la Preutești.

Dar cum satul Ungheni se depopulase în mare parte, s-ar putea ca acea parte din Ungheni care a fost unită la Preutești și care a aparținut Stiheștilor din Ungheni, să fie actualul „Făgețel”, unde o raclă este cunoscută și în prezent cu numele de *moșia lui Stihi*. În jurul anului 1870 pe locul fostelor sate Ungheni și Zmeești a reapărut un cătun Ungheni, care în Dicționarul lui Frunzeti ținea de comuna Timișești, iar după reforma din 1921 va ține de comuna Drăgușeni, pe a căror moșii se afla.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 29, 31.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 41; AN București, fond Mănăstirea Neamț, P. LVIII/35.

⁷⁸ Documentele originale se află la familia Radu Amihăiesei, din Târgu Neamț.

19. Zmeești

Este atestat documentar la 1 februarie 1638, prin mențiunea unui martor din Zmeești, megieș al satului Răucești. Și în 1639-1640 satul Răucești al lui Gheorghe Boțul a fost cercetat de Toader diac din Stănilăvești, fiind *împresurat de satele Zmeești și Borcești*⁷⁹.

La 27 ianuarie 1705 Ștefan Caraiman făcea danie nepotului său Sandu Șeptilici partea sa din Zmeești, *ce s-ar alege dintre toți frații mei, din giumătate de sat partea de sus*, pentru ca la 15 ianuarie 1739 fiul acestuia, ieromonahul Naftanail Șeptilici, să primească carte de întărire de la domnitorul Grigore al II-lea Ghica, să-și stăpânească o parte de moșie, din satul Zmeești de la ținutul Neamț *din giumătăți de sat, parti di sus, pentru cari parti arată zăpis de la moșul său Ștefan Caraiman nepotul său Sandul Șeptilici, tatăl lui Naftanail și să-și ia di a dzece din țarini, din fânețe, dinprisăci cu stupi și din grădini cu legumi și din tot locul, cu tot venitul moșii după obicei*.

În 1735 unii răzeși din Zmeești, între care Iordache Lazul, Gavril Bontaș ispravnic de aprozi, Lefter Bontaș și Lupașcu Galimase, primesc carte de întărire pentru jumătate din sat.

La 15 ianuarie 1742 în fața divanului domnesc a lui Constantin Mavrocordat au venit Sandu Caraiman căpitan, feciorul lui Vasile Caraiman, și egumenul de la Râșca, Naftanail Șeptilici, care s-au reclamat pentru *a patra parte din jumătate de sat Zmeești din partea de sus, ce sântu pe apa Râșcâi la ținutul Neamț*.

Naftanail Șeptilici a arătat un zăpis de danie dat lui Sandul Șeptilici de Ștefan Caraiman, pentru o datorie de 30 de lei, iar Sandu Caraiman a prezentat un act de cumpărare a lui Vasile Caraiman, tatăl său, de la fratele său Ștefan Caraiman. Dar la hotărârea judecătorească s-a stabilit *să stăpânească cel cu act de cumpărare în fața celui cu act de danie*. Astfel, a rămas ca Sandu Caraiman să stăpânească a patra parte din jumătatea de sus a satului Zmeești, *cu locul caselor lui Ștefan Caraiman și cu vad de moară în vatra satului*, iar Naftanail Șeptilici urma – la rândul lui – *să-și oprească din orice altă proprietate a lui Ștefan Caraiman, în valoare de 30 de lei*⁸⁰.

Din mai multe documente dintre 1747 și 1766 reiese clar poziția satului Zmeești, între satele Răucești, Sârbi al Mănăstirii Râșca, Săvești al Mănăstirii Probota și Ungheni. În anul 1766 s-a făcut un schimb de sate și moșii între Constantin Bașotă biv vel medelnicer și Mihalache Talpă biv vel căpitan. Talpă dădea jumătate din Zmeești de la ținutul Neamț și jumătate din Zăvoiani de pe Moldova, cu o precizare foarte interesantă: *scrisorile vechi ale lui Talpă s-au pierdut în vremea războaielor, când au luat leșii pe doamna Ruxanda, fata lui Vasile Vodă din Preutești*⁸¹.

Prin această afirmație, deși târzie, se poate susține că la 1686, când cazacii polonezi au pătruns în Cetatea Neamțului și au ucis-o pe doamna Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu, aceștia au ridicat-o de la conacul său din Preutești.

În această perioadă în satul răzășesc Zmeești are loc o adevărată burzuială, au loc împresurări de hotare, schimburi mai mult sau mai puțin forțate, popriri de acte, clăcași *atât șezători în case, cât și cei care se hrănescu pe acele moșii*, din Zmeeștii de gios și de sus, care nu-și mai achită dijma. Poate fi un exemplu că societatea agrară medievală a intrat în criză.

⁷⁹ CDM, vol. II, p. 260.

⁸⁰ Ioan Neculce, fasc. III, p. 21.

⁸¹ V. Mihordea, *op.cit.*, p. 533.

La 10 iunie 1785 Lavin diacon, feciorul lui Nicolae Caraiman, și fii săi vând partea lor din Zmeești lui Iordache Cantacuzino biv al II-lea vistiernic, iar în anul 1786 răzeșii din Zmeești se vor afla în fața divanului pentru ieșirea din devălmășie și alegerea părților lor. Acest proces anevoios va dura până prin anii 1799-1800⁸².

Cei care vor profita de această situație au fost boierii Iordache Lazul paharnic și socrul său banul Constantin Bașotă, iar după moartea acestora, fiul paharnicului, banul Constantin Lazul, care în anul 1799 a cumpărat și ultimile răzeșii de la Maria, soția lui Lefter Bontaș, de la Toader Mereuță și moștenitorii lui Ștefan Capșa.

Părăndu-i-se și domnitorului Constantin Ipsilanti că ar fi fost niște vânzări forțate, la 30 octombrie 1799 poruncește ispravnicului de Neamț *să se facă publicație, asupra celor ce dreptate le va da protimis de răscumpărare*. Memoria fostului sat Zmeești mai este păstrată de o raclă de pe teritoriul moșiei Drăgușeni, din vecinătatea actualului sat Ungheni.

Este interesant că satele răzeșești Ungheni și Zmeești au dispărut în aceeași perioadă, ca și alte sate sau părți răzeșești din această zonă, din Preutești și Șoimărești din ținutul Neamț, Săcueni, Bărgăeni și Lețcani din ținutul Suceava, putând fi vorba de o adevărată criză a proprietății răzeșești, în perioada de trecere la economia agrară de piață.

Moșiile acestor sate au fost acaparate mai ales de boierii ce stăpâneau moșia Drăgușeni din ținutul Suceava.

VILLAGES DISPARUES DE LA CIRCONSCRIPTION DU NEAMȚ

Résumé

Cet article propose, à partir d'une étude affinée d'archive et de la toponymie, les plus pertinents aspects concernant l'existence et la disparition de 21 villages de la zone du nord de l'actuel département de Neamț, qui sont mentionnés par des documents divers à travers les XV-XVIIIe siècles.

Généralement, la disparition de ces localités a été causée, selon l'opinion de l'auteur, premièrement par la dépopulation, puis par l'intégration de ces villages par d'autres et dernièrement par le changement des gisements des localités en vue de l'obtention des terres à cultiver.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1 – Esquisse des villages disparues: 1 – Ungurași; 2 – Rătești; 3 – Oțăleni; 4 – Stănilăvești; 5 – Băloșani și Grași; 6 – Mănești; 7 – Borcești; 8 – Toplița, 9 – Geminești; 10 – Buzăți; 11 – Giurgești; 12 – Crăiești; 13 – Liești și Târgu Nou; 14 – Cucuiești; 15 – Brătulești; 16 – Mânjești; 17 – Negrilești; 18 – Ungheni; 19 – Zmeești.

Fig. 2 – Démarcation de 1782-1793, dans laquelle sont mentionnées quelques villages disparues: Buzăți, Rătești, Ungurași, Stănilăvești.

⁸² AN Iași, fond Documente, P. 462/30.